

Tolstoj als pedagoog

CAHIER

3h

Waarom Tolstoj onderwijs in
aardrijkskunde en geschiedenis
overbodig en
zelfs schadelijk vond

**Waarom Tolstoj onderwijs
in aardrijkskunde en geschiedenis
overbodig en
zelfs schadelijk vond**

Toen Mitrofanoesjka ervan overtuigd was dat hij aardrijkskunde moest leren, zei zijn moeder tegen hem: “Waarom moet jij al die landen kennen? De koetsier zal je er wel brengen als het nodig zou zijn.” En nooit is er een sterker argument tegen aardrijkskunde aangevoerd dan dit en zelfs alle geleerden ter wereld kunnen niets inbrengen tegen een dergelijke ijzersterke argumentatie. En ik meen dit volkomen serieus. Waarom moet ik zo nodig de ligging weten van de rivier en de stad Barcelona, wanneer ik in de drieëndertig jaar van mijn bestaan deze wetenschap nog niet één keer nodig heb gehad. Zelfs een zeer levendige beschrijving van de stad en haar inwoners heeft, voor zover ik mij kan indenken, geen enkele positieve bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van mijn geestelijke vermogens. Waarom moeten Sjomka en Fedjka dan iets afweten van het Marinkski-kanaal en andere waterwegen, als zij er, naar men mag aannemen, nooit zullen komen?

Als Sjomka die kant op zou moeten, dan doet het er niets toe of hij geleerd heeft waar het ligt of niet, want hij zal dit kanaal dan wel uit de praktijk leren kennen. Ik kan me niet voorstellen dat de wetenschap dat hennep stroomafwaarts

en teer stroomopwaarts over de Wolga wordt vervoerd, dat er een aanlegplaats is die Dubovka heet, dat er een of andere ondergrondse aardlaag van hier naar daar loopt, dat de Samoeden zich door middel van rendieren verplaatsen enzovoort, op enigerlei wijze de ontwikkeling van hun verstandelijke vermogens zou bevorderen.

Zelf bezit ik een zee van kennis, zowel op het gebied van de wis- en natuurkunde als op het gebied der taal en poëzie, die ik wegens tijdgebrek niet kan overdragen. Er is een oneindig aantal vragen over verschijnselen uit de wereld om mij heen, waarop de leerlingen een antwoord verlangen en die ik eerst moet beantwoorden voordat ik hen overlaadt met de pittoreske beschrijvingen van poolzeeën, tropische landen, bergen in Australië of rivieren in Amerika. In het geschiedenis- en aardrijkskundeonderwijs leert de ervaring voortdurend hetzelfde en worden onze gedachten daarover bevestigd. Overal gaat het onderwijs in deze vakken slecht en klaagt men daarover. Alleen met het oog op examens leren de kinderen namen van bergen, steden en rivieren, koningen en keizers uit het hoofd. (De enige bruikbare leerboeken blijven daarbij de werken van Arsenjev, Obodovskij, Kajdanov, Smaragdov en Berté). Men is wel op zoek naar iets nieuws, maar heeft het nog niet gevonden. Het is komisch om te zien dat bijna iedereen heeft erkend dat de eisen, die het geschiedenisonderwijs stelt, volkomen in strijd zijn met de geestesgesteldheid van de leerlingen.

Interesse voor aardrijksunde begint met reisverhalen.

Toch blijft men maar talloze spitsvondige methodes – zoals de methode van Sydov – bedenken om kinderen het onthouden van namen en woorden te vergemakkelijken. Maar de allersimpelste gedachte, namelijk dat men aan aardrijkskunde-onderwijs geen enkele behoefte heeft en kennis van al deze namen en woorden absoluut niet nodig is, komt in niemands hoofd op. Alle pogingen om geografie aan geologie, botanica, zoölogie, etnografie of weet ik waaraan nog meer te koppelen, bleven ijdele wensdromen, die enkel en alleen slechte boekjes als van Grube voortbrachten, die voor geen enkel lezerspubliek, kinderen, jonge mensen of leraren te gebruiken zijn. Als de samenstellers van deze geschiedenis- en aardrijkskundeboeken eens echt zouden

gaan nadenken over wat zij nu eigenlijk wilden en als zij zelf eens zouden proberen deze boekjes bij het onderwijs te gebruiken, dan zouden zij de onmogelijkheid van hun onderneming snel inzien. In de eerste plaats zou een combinatie van aardrijkskunde, natuurwetenschappen en etnografie, een nieuw vak van zo'n gigantische omvang tot resultaat hebben, dat men om haar te bestuderen aan een mensenleven niet genoeg zou hebben. Bovendien zou zij nog minder geschikt voor kinderen zijn en nog saaier dan aardrijkskunde alleen al is. (...)

Ook voor aardrijkskunde moet er belangstelling opgewekt worden, evenals voor geschiedenis, wil je met de studie ervan beginnen. En interesse voor aardrijkskunde wordt volgens mijn bevindingen in negenennegentig van de honderd gevallen, opgewekt door reisverhalen.

Net zoals het lezen van kranten en vooral van biografieën een eerste aanzet zijn tot het bestuderen van geschiedenis, zijn reisverhalen dit voor de aardrijkskunde. Al deze studiemiddelen liggen tegenwoordig binnen ieders bereik en daarom hoeven wij des te minder te vrezen om van het oude bijgeloof aangaande het geschiedenis- en aardrijkskundeonderwijs af te stappen. Het leven zelf is in onze tijd zo leerzaam in dit opzicht dat, als de historische en geografische wetenschappen werkelijk onontbeerlijk zijn voor onze algemene ontwikkeling, het leven zelf altijd wel dit tekort kan aanvullen.

En als wij echt ons oude bijgeloof zouden afzweren, dan is het toch helemaal niet zo erg om te bedenken dat er mensen zullen opgroeien die in hun jeugd niet hebben geleerd wie Jaroslav en Otto waren of wat Estramadura precies is. Men is immers ook opgehouden met het onderwijs in astrologie, retorica, poëtica en Latijn, en toch is het mensdom er niet dommer op geworden. Nieuwe vakken ontstaan – men begint tegenwoordig al met het populariseren van de natuurwetenschappen – oude moet men laten vallen of laten afsterven of beter gezegd de facetten van deze oude vakken, die met het ontstaan van nieuwe wetenschappen hun bestaansrecht verloren hebben.

Maar om het verlangen naar kennis op te wekken, naar het willen weten hoe de mensheid in de verschillende landen geleefd heeft en nog leeft, zich ontwikkelt en ontwikkeld heeft, of om de natuurwetten die de mens door de eeuwen heen hebben voortgedreven, te leren kennen, of om inzicht te willen krijgen in de wetten van de natuurverschijnselen op onze aardbol en de verspreiding van de mensheid over de aardbol – dat is iets heel anders. Misschien is het nuttig om een dergelijke belangstelling te wekken, maar de gangbare leerboeken van Segjoer, Thiers en Grube zullen ons geen stap dichterbij de verwezenlijking van dit doel brengen. Ik ken slechts twee factoren die tot dit doel voeren: gevoel voor poëzie en vaderlandsliefde. En er bestaan geen leerboeken om het een of ander te ontwikkelen en zolang deze niet bestaan, moeten wij blijven zoeken en niet onze

tijd en krachten verdoen en een hele jongere generatie verminken door hen te dwingen aardrijkskunde en geschiedenis te leren, alleen omdat wij dat ook geleerd hebben.

Ik zie geen enkele noodzaak om aardrijkskunde of geschiedenis te geven voordat de leerlingen naar de universiteit gaan; ik zie eerder dat deze vakken de grootste schade aanrichten.

En hoe het verder moet, weet ik niet.

